

GRZEGORZ ŚNIEŻKO

SREBRNE KIELISZKI ZDOBIONE MONETAMI Z KOLEKCJI PRZYPKOWSKICH Z JĘDRZEJOWA*

ABSTRACT: The article is focused on a presentation of 16 silver calyces owned by Mr. Piotr Maciej Przypkowski. These objects are adorned with various coins: ancient Roman (4), medieval (3), and modern (9). In addition to the coins, each vessel has Latin (12) and Polish (4) maxims as well as alchemic and astrological symbols under its rim. This is very likely the latest, attested in numismatic literature, example of historical coins being reused as decorative elements of vessels.

ABSTRAKT: W tekście omówiono 16 srebrnych kieliszków należących do Pana Piotra Macieja Przypkowskiego. Ozdobiono je monetami: antycznymi (4), średniowiecznymi (3) i nowożytnymi (9). Poza numizmatami, pod wylewem każdego naczynia znajdują się sentencje łacińskie (12) i polskie (4) oraz symbole alchemiczne i astrologiczne. Jest to bodaj najmłodszy, znany z literatury przedmiotu, przykład wykorzystania monet historycznych jako elementu dekoracyjnego naczyń.

KEYWORDS: vessels decorated with coins; silver calyces, Tadeusz Przypkowski

SŁOWA KLUCZOWE: naczynia zdobione monetami, srebrne kieliszki, Tadeusz Przypkowski

Poza najbardziej oczywistą funkcją monet jako środków płatniczych, od setek lat znajdują one także zastosowanie w sztukach plastycznych jako element zdobniczy naczyń¹. Niekiedy obie te funkcje przeplatają się, jak w przypadku znanego

* Artykuł powstał podczas badań prowadzonych w związku z projektem pn. *Użytkowanie monet antycznych w Europie Środkowo-Wschodniej w średniowieczu i w okresie nowożytnym*, finansowanym ze środków Narodowego Centrum Nauki (nr 2016/23/B/HS3/00173). Projekt jest realizowany w Instytucie Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego pod kierunkiem dr. hab. Arkadiusza Dymowskiego.

¹ Zob. np. tzw. „kufle monetowe”, tj. zdobione monetami, które upowszechniają się w drugiej połowie lat siedemdziesiątych XVII w. – Frąckowska 2013, s. 37. W tej monografii poświęconej

XVIII-wiecznego kufła monetowego Jordanów przechowywanego w Muzeum Narodowym w Poznaniu. W celu uzyskania kruszcu do jego wykonania przetopiono część monet ze skarbu denarów rzymskich z małopolskiej Korzkwi, a 188 egzemplarzy z niego pochodzących wprawiono w naczynie². W tekście niniejszym zajmę się podobnym przypadkiem, ale z czasów nam znacznie bliższych.

W kolekcji rodziny Przypkowskich z Jędrzejowa przechowywanych jest bowiem 16 srebrnych kieliszków, z których każdy ozdobiony został jedną srebrną monetą. Jak okaże się w dalszej części tekstu, monety wprawione w ścianki nie są jedynymi, które wykorzystano do wykonania kieliszków, choć w niemal wszystkich przypadkach tylko one są czytelne. Stąd też nawiązanie do kufła Jordanów wydaje się trafne. Jeszcze innym nasuwającym się skojarzeniem jest, że zarówno kufel, jak i kieliszki wykonano w tym samym celu użytkowym.

Kieliszki nie wchodzą w skład zbiorów Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie³, ale są prywatną własnością Pana Piotra Macieja Przypkowskiego – wieloletniego Dyrektora tej placówki, któremu składam serdeczne podziękowanie za ich udostępnienie do opracowania oraz przekazanie informacji o nich. Dokładne okoliczności ich powstania nie są znane. Najprawdopodobniej ich wykonanie zlecił dr Tadeusz Konrad Przypkowski (1905–1977) w latach II wojny światowej lub w drugiej połowie lat czterdziestych XX w., jako że Pan P.M. Przypkowski (r. 1947) pamięta je z lat wczesnego dzieciństwa. Numizmatyka była jedną z kolekcjonerskich pasji T. Przypkowskiego, historyka sztuki, bibliofila, jednego z najwybitniejszych specjalistów w zakresie gnomoniki, człowieka rozlicznych zainteresowań. Nie tylko zbierał on monety, ale też publikował prace numizmatyczne i projektował medale. Ponadto opisywane tu kieliszki odwołują się do jeszcze jednej pasji T. Przypkowskiego, który zgromadził w Jędrzejowie także księgozbiór poświęcony gastronomii i pokaźną kolekcję przyborów kuchennych oraz powołał Kapitułę Orderu Pomiana, której był Kanclerzem⁴.

srebrnym kufłom gdańskim z XVII i XVIII w. skatalogowano łącznie 30 takich naczyń: s. 315, kat. VIII/1i IX/3; s. 316, IX/4; s. 347, XX/18, XX/19, XX/20; s. 350, XXI/12; s. 369, XXV/33, XXV/34; s. 376, XXIX/8; s. 398, XXXV/36, XXXV/37; s. 402, XXXIX/3; s. 406, XLV/5, XLV/6, XLVI/1, XLVI/2; s. 407, XLVIII/3; s. 408, XLIX/1, XLIX/2, XLIX/3; s. 409, L/2, L/3; s. 411, LIII/4; s. 421, LIV/42, LIV/43, LIV/44; s. 422, LIV/45, LIV/46, LIV/47. Zob. też mój tekst, w którym zebrałem podstawową polską literaturę ostatnich lat dotyczącą naczyń zdobionych monetami – Śnieżko 2014, s. 55–56 oraz tekst Barbary Idzikowskiej o kufłu pamiątkowym Doroty Talleyrand-Perigord (2014).

² Szuda 1963; Sobczak-Jaskulska 1997.

³ Z tej też przyczyny w dalszej części tekstu posługiwał się będę numerami z katalogu zamieszczonego na końcu tekstu. Kieliszki ułożono w porządku chronologicznym uwzględniającym datowanie monet.

⁴ Zob. notę mu poświęconą w *Polskim Słowniku Biograficznym* – Brzozowski 1986.

Kieliszki przypuszczalnie obstalowane zostały u Konstantego Pieńkowskiego – krakowskiego konserwatora zabytków⁵ zaprzyjaźnionego z dr. T. Przypkowskim⁶. Pierwotnie komplet tworzyły łącznie 24 naczynia, jednak los ośmiu z nich jest niezny, a w rezultacie nie wiadomo też jakie monety w nie wprawiono. Pośród tych nadal obecnych w kolekcji Przypkowskich, cztery ozdobione najstarszymi numizmatami zostały opublikowane w 1998 r. w dwóch tekstach zamieszczonych w tomie I *Korpusu znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska*⁷. Opisu pozostałych kieliszków dotychczas do obiegu naukowego nie wprowadzono, co też jest celem niniejszego artykułu⁸.

TECHNIKA WYKONANIA

Wszystkie kieliszki mają kształt odwróconego stożka o ściętym wierzchołku. Ich dno jest mniejszej średnicy niż wylew. Nie posiadają wyodrębnionej nóżki ani stopki.

Wymiary kieliszków są bardzo zbliżone i zamykają się w następujących zakresach wartości:

1. wysokość całkowita: od 49,0 do 50,0 mm;
2. średnica całkowita dna: od 26,1 do 27,0 mm;
3. średnica całkowita wylewu: od 34,0 do 36,5 mm;
4. grubość ścianek przy wylewie: od 0,2 do 0,7 mm.

Ściankę każdego z kieliszków wykonano z jednego kawałka srebrnej blachy. Brak na nich znaków probierczych, czy cech imiennych wytwórcy. Monetę wprawiano jeszcze przed nadaniem blasze kształtu czaszy kieliszka poprzez wycięcie otworu odpowiedniej średnicy. Umieszczano w nim monetę, a następnie łączono ją spoiwem lutowniczym (zapewne ze stopu srebra) ze ścianką. Dobór, która ze stron monety ma być widoczna na zewnątrz wynikał zapewne z decyzji co do tego, która z nich jest bardziej atrakcyjna wizualnie. Następnie przez wyginanie blachy formowano ściankę – na taką kolejność prac wskazuje wygięcie również monet.

⁵ Nie notuje go *Polski Słownik Biograficzny Konserwatorów Zabytków*. W 1949 r. wymieniony jest jednak w innym miejscu, jako kierownik Pracowni konserwacji zabytków metalowych i ceramicznych Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu – Mańkowski 1949, s. 165–166.

⁶ Informacja od p. P.M. Przypkowskiego.

⁷ Wielowiejski 1998, s. 194; Bursche 1998 – tu zamieszczono fotografie czterech kieliszków z monetami antycznymi.

⁸ P. Wielowiejski wspominał w swoim tekście ogólnikowo o pozostałych kieliszkach będących ówczesnie w kolekcji Przypkowskich (wówczas poza czterema z monetami antycznymi jeszcze 13 sztuk) podając, że są one zdobione łacińskimi sentencjami oraz nowożytnymi monetami (Wielowiejski 1998, s. 194). W rzeczywistości jednak nie wszystkie mają napisy łacińskie, a wśród monet są także okazy średniowieczne.

Stykające się krawędzie blachy łączono spoiwem lutowniczym. W miejscu połączenia, na ściankach wszystkich kieliszków wyraźnie widoczne są pionowe szwy (ryc. 1).

Ryc. 1. Szew na łączeniu krawędzi blachy srebrnej na ściance kieliszka nr kat. 6.
Fot. i oprac. G. Śnieżko⁹.

Pod wylewem każdego naczynia wygrawerowano napis. Poszczególne słowa rozdzielono różnymi symbolami. Wszystkie znaki zostały wryte ręcznie, a nie naniesione puncami, o czym świadczy nieregularny kształt tych samych liter i znaków międzywyrazowych (ryc. 2). Brak deformacji liter w płaszczyźnie poziomej (rozciągnięcia) sugeruje, że sentencje wygrawerowano już po ukształtowaniu ścianek.

Ryc. 2. Fragment napisu z kieliszka nr kat. 2.

Uwagę z kilku względów zwracają dna kieliszków. Mają one regularny kształt, co nieco odbiega od ogólnej jakości wykonania naczyń. Poza tym zostały zeszlifo-

⁹ Wszystkie zdjęcia zamieszczone w tekście są mojego autorstwa, dlatego przy kolejnych fotografiach nie będę powtarzał tej informacji.

wane pilnikiem, szczególnie intensywnie na obrzeżach. Na ściankach widać ślady łączenia ich z dnami, co potwierdza, że pierwotnie były one osobnymi elementami. Powyższe spostrzeżenia nasuwają oczywisty wniosek, że do wykonania den wykorzystano monety o zeszlifowanej powierzchni. Pracę tę w 15 na 16 przypadków (a uwzględniając dwustronność numizmatów w 31 na 32) wykonano na tyle dokładnie, że nie sposób ustalić jakich monet użyto. Tylko w przypadku wnętrza kieliszka nr kat. 1 czytelny jest awers monety 2 złote z 1932 r. („Polonia” – z głową kobiety na rewersie¹⁰, który tu jednak jest całkowicie starty, ryc. 3). Wyznacza ona także *terminus post quem* powstania kieliszków. Mamy tu więc przykład wykorzystania monet nie ze względu na walor zdobniczy, ale regularny kształt oraz kruszec, z którego powstały. Krążki monetarne połączono z czaszą kieliszka spoiwem lutowniczym. Wnętrza wszystkich egzemplarzy zostały pozłoczone (ryc. 3).

Ryc. 3. Dno kieliszka nr kat. 1 od strony wewnętrznej. Widoczny awers monety 2 złote z 1932 r.

MONETY WPRAWIONE W KIELISZKI

Poza monetami wykorzystanymi do wykonania den kieliszków, ich ściany ozdobiono pojedynczymi okazami z różnych epok:

1. antyk – 4 egz. (nr kat. 1–4);
2. średniowiecze – 3 egz. (nr kat. 5–7);
3. czasy nowożytne – 9 egz. (nr kat. 8–16).

Wysoce prawdopodobne wydaje się, że pochodziły one z kolekcji numizmatycznej dr. T. Przypkowskiego, której gromadzenie zapoczątkował jego ojciec Feliks¹¹. Nie dysponujemy żadnymi przesłankami, by którekolwiek z nich łączyć ze

¹⁰ Kopycki I, nr 2909.

¹¹ Wspomina o niej P. Wielowiejski (1998, s. 194).

znaleziskami z okolic Jędrzejowa¹². Wszelkie przypuszczenia w tym zakresie są bezcelowe tym bardziej, że dr T. Przykowski utrzymywał kontakty z antykwariumszami i numizmatykami z innych części Polski¹³.

Monety antyczne:

Są to denary, spośród których najstarszy jest republikański Kwintusa Cecyliusza Metellusa Piusa z 81 r. p.n.e. z nieokreślonej mennicy północnoitalskiej (nr kat. 1). Trzy kolejne to okazy z okresu Cesarstwa Rzymskiego wybite w mennicy w Rzymie: denar Wespazjana z roku 70 (nr kat. 2), denar Hadriana z lat 119–122 (nr kat. 3) oraz denar pośmiertny Faustyny I z emisji Antoninusa Piusa, wybity po 141 r. (nr kat. 4).

Monety średniowieczne:

Najstarszą jest kwartnik Bernarda II, Henryka I i Bolka II, książąt świdnicko-jaworsko-fürstenberskich¹⁴. Kolejny egzemplarz to półgrosz Kazimierza Jagiellończyka z Różą z herbu Poraj podskarbiego wielkiego koronnego Piotra z Kurozwek (nr kat. 6). Znak datuje monetę na lata 1479–1492¹⁵. Najmłodszy jest zaś półgrosz koronny Aleksandra Jagiellończyka z lat 1502–1506 (nr kat. 7).

Monety nowożytnie:

Tabela 1. Wykaz monet nowożytnych wprowadzonych w kieliszki.

Nominał i data	Emitent	Mennica	Nr kat.
grosz, 1533	Zygmunt I Stary	Toruń	8
trojak, 1622	Zygmunt III	Kraków	9
szóstak, 1623			10
szóstak 1624			11
szóstak, data niewidoczna (zapewne 1623–1627)			12
ort, 1625		Gdańsk	13

¹² P. Wielowiejski (1998, s. 194) uważał to za prawdopodobne w odniesieniu do numizmatów antycznych, natomiast A. Bursche (1998, s. 199) stwierdził „Te cztery monety nie muszą pochodzić ze znalezisk z okolic Jędrzejowa”.

¹³ M.in. z Marianem Gumowskim i Emerykiem Hutten-Czapskim (wnukiem Emeryka Zachariasza Mikołaja Hutten-Czapskiego) – Wielowiejski 1998, s. 196–197. Tutaj także informacja, że kolekcję powiększono również na drodze wymiany.

¹⁴ Tak już Friedensburg 1931, nr 328: Bernard II, Henryk I, Bolko II. Inaczej E. Kopicki (I, nr 5784a): Bernard II lub Henryk I lub Bolko II i Henryk II. Natomiast P. Kalinowski (2010, nr 47) przypisał tę monetę Bolkowi i Henrykowi (1326–1343). Zdaniem prof. dr. hab. Borysa Paszkiewicza, według obecnego stanu wiedzy kwartnik ten wybito w latach 1307–1314 w nieokreślonej mennicy należącej do braci Bernarda II świdnickiego, Henryka I jaworskiego i Bolka II ziębickiego. Panu Profesorowi składam serdeczne podziękowanie za konsultację.

¹⁵ Kubiak 1998, s. 129.

złotówka, 1664	Jan Kazimierz	Bydgoszcz	14
ort, 1668		Bydgoszcz lub Kraków	15
złotówka, 1767	Stanisław August	Warszawa	16

W kieliszki wprawiono dziewięć nowożytnych monet polskich i z Polską związanych. Najstarszy jest grosz Prus Królewskich z mennicy w Toruniu, a najmłodsza moneta wybita została na początku panowania Stanisława Augusta. Najwięcej – 5 egz. – należy do mennictwa Zygmunta III. Dwa natomiast wybito za panowania Jana II Kazimierza. Niektóre z okazji należą do wysokich nominałów monet srebrnych. Dobór numizmatów niewątpliwie nie był przypadkowy i wynikał z ich wysokich walorów zdobniczych.

SENTENCJE NA KIELISZKACH

Tabela 2. Sentencje i symbole wyryte na kieliszkach.

Nr kat.	Sentencja	Tłumaczenie	Źródło	Symbol alchemiczny/astrologiczny ¹⁶
1	SINE ♀ BACCHO ♀ FRIGET ♀ VENVS ♀	Dosłownie: <i>Bez Bachusa ziębnie Wenus</i> , co można też objaśnić jako <i>Bez wina ziębnie miłość</i>	Terencjusz, <i>Eunuch</i> , akt IV, scena 5; objaśnienie daje: Cyceron, <i>O naturze bogów</i> , 2, 23 ¹⁷	Wenus (planeta) miedź (metal)
2	DE ☆ GVSTIBVS ☆ NON ☆ EST ☆ DISPVTANDVM ☆	<i>O upodobaniach nie dyskutuje się</i>	Anonimowa sentencja średniowiecznych scholastyków ¹⁸	Heksagram (cztery żywioły)
3	LÆTIFICAT Δ COR Δ ACVIT Δ INGENIVM Δ	<i>Rozwesela serce, wyostrza dowcip</i>	Aforyzm wykorzystywany przez winiarnie ¹⁹	Ogień (żywioł)

¹⁶ Odczyt symboli za: Brat Albert 1987, s. 58–64 oraz *Berliner Astronomisches Jahrbuch* 1850, s. VIII.

¹⁷ *O naturze bogów*, s. 553.

¹⁸ Markiewicz, Romanowski 2007, s. 504, nr 1118.

¹⁹ Napis być może był parafrazą fragmentu psalmu 104 (103 wg Septuaginty): *Wino rozweseliło serce człowiecze* wg Wulgaty: „Vinum leatificat cor hominis” (Markiewicz, Romanowski 2007, s. 48, nr 567).

4	POST Ψ POCVLVM Ψ CVRVA Ψ RECTA Ψ	<i>Po kielichu krzywe proste</i>	Sentencja ta trafiła również na <i>ex libris</i> Tadeusza Przytkowskiego ²⁰	Neptun (planeta) tlenek wapnia (wapno palone)
5	CLAVVS ∇ CLAVO EICIENDVS ∇	<i>Klin klinem się wybija</i>	Cycon, <i>Rozmowy tuskulańskie</i> , 4, 75 ²¹	Woda (żywiol)
6	AD ✱ MVLTO ✱ ANNOS ✱	<i>Wielu lat, po polsku – sto lat</i>		
7	CAVE ! NE ! CADAS !	<i>Zważaj, byś nie upadł</i>	Część frazy powtarzanej przez niewolnika stojącego za triumfującym wodzem w starożytnym Rzymie. Ich początek to „Hominem te memento” (<i>Pamiętaj, że jesteś [tylko] człowiekiem</i> ²²).	
8	✱ I • STARY • ODMŁODNIEIE • • IAK • SOBIE • PODLEIE •		Przysłowie staropolskie? ²³	Aluminium (minerał)
9	PRIMVM ✱ BIBERE ✱ DEINDE ✱ PHILOSOPHARI	<i>Najpierw pić, potem filozofować</i>	Parafraza anonimowej łacińskiej sentencji „Primum vivere, deinde philosophari” (<i>Najpierw żyć, potem filozofować</i>) ²⁴	Oleum

²⁰ <http://kpbc.uci.umk.pl/dlibra/docmetadata?id=51258&from=publication>, dostęp 28.11.2018 r.

²¹ *Rozmowy tuskulańskie*, s. 433.

²² Markiewicz, Romanowski 2007, s. 499, nr 950.

²³ Kazimierz Wójcicki wymienia je wśród „przypowieści” z XVI i XVII w. w wersji „Stary łąco odmłodnieje – gdy sobie trochę podleje” (Wójcicki 1836, s. 163, nr 553). Wykorzystał je także Aleksander Fredro w komedii *Pan Jowialski* wydanej w 1834 r.

²⁴ Markiewicz, Romanowski 2007, s. 500, nr 1008. Zdaniem Autorów nawiązuje ona do słów Cyconera z listów do syna Marka: „Philosophiae quidem precepta noscenda vivendum autem esse civiliter” (*Zasady filozofii powinny być poznane wówczas, gdy osiągniemy godziwe warunki życia*).

10	GDZIE † ODPVST † TAM † ROZPVST †		Przysłowie staropolskie? ²⁵	Ocet destylowany
11	NVNC ♀ EST BIBENDVM ♀	<i>Teraz pić trzeba</i> ²⁶	Horacy, <i>Pieśni</i> I, 37	Hebe (ciało niebieskie) tygiel (naczynie)
12	AVT – BIBE – AVT – ABI	<i>Albo pij, albo idź precz</i>	Cyceron, <i>Rozmowy tuskulańskie</i> , 5, 41 podaje, że jest to zasada obowiązująca podczas greckich ucz ²⁷	
13	VOLENTI † NON † FIT † INIVRIA †	<i>Chcącemu nie dzieje się krzywda</i>	<i>Digesta Justyniana</i> , ks. 47, 10.1, 5 (księga Ulpiana Domicjusza): „nulla iniuria est, quae in volentem fiat” (<i>Nie wyrządza się krzywdy chcącemu</i>)	
14	INITIVM × CALAMITATIS × REGNI	<i>Początek nieszczęść królestwa</i>	Prześmiewcze rozwińnięcie cyfry królewskiej (ICR), m.in. z monet Jana Kazimierza	Talk (minerał)
15	+ CZEGO + PRAWO + ZAKAZUIE + TO + NAYBARZIEI + SMAKUIE +			Ocet
16	DOBRE ♀ BYŁO ♀ ALE ♀ MAŁO ♀ IESZCZE ♀ SIE BY ♀ WIĘCEY ♀ ZDAŁO ♀			

Na wszystkich kieliszkach, tuż pod wylewem znajdują się sentencje zaczynające się od znaku umieszczonego w osi monety. Po łacinie wygrawerowano 12, a cztery dalsze po polsku. W 12 przypadkach są one jednowierszowe, a w czterech ich długość kazała podzielić je na dwa wiersze. Wszystkie sentencje wprost bądź metaforycznie nawiązują do docelowej zawartości kieliszków, stanu po jej uży-

²⁵ Jako przysłowie notuje je Krzysztof Mrongowiusz (1854, s. 14).

²⁶ H. Markiewicz i A. Romanowski (2007, s. 182, nr 510) dają tłumaczenie Józefa Zawirskiego: *Teraz należy wina wychylać puchary*.

²⁷ *Rozmowy tuskulańskie*, s. 479.

ciu, a niektóre są toastami. Obecność tematycznych, a przy tym dwuznacznych aforyzmów wskazuje na dużą erudycję osoby odpowiedzialnej za ich wybór. Pochodzą one z klasycznych dzieł literatury starożytnej i staropolskich porzekadeł. Znaki międzywyrazowe natomiast są symbolami alchemicznymi i astronomicznymi. Można domyślać się, że miały korespondować z napisami. Taki związek dobrze widoczny jest np. w przypadku kieliszków nr kat. 1 i 5. Z relacji Pana P.M. Przyrkowskiego wynika, że z kieliszków najczęściej spożywano dzięgielówkę, tj. nalewkę na bazie korzenia arcydzięgla. Potwierdza to także materiał anegdotyczny o „przyrkowskiej” dzięgielówce przekazany przez Janusza Roszko i Stefana Bratkowskiego w „Ostatkach staropolskich”. Wzmiankują oni o srebrnych kieliszkach i wyrytych na nich sentencjach, które *uprzyjemniać mają ceremonial – tak więc przed wychyleniem toastu każdy gość może odczytać, co na jego pijackim instrumencie wygrawerowano*²⁸. Dr T. Przyrkowski podczas uroczystości starał się dobrać kieliszki w ten sposób, by sentencje pasowały do gości.

* * *

Opisane w tekście kieliszki stanowią bodaj najmłodszy obecnie znany w literaturze przedmiotu przykład wykorzystania do ozdobienia naczyń monet historycznych. Innym pochodzącym z XX w. jest dekorowany monetami (w tym antycznymi rzymskimi denarami) kielich liturgiczny wykonany w 1901 r. na potrzeby kościoła w Limanowej²⁹.

²⁸ Roszko, Bratkowski 1966, rozdział III.

²⁹ Bodzek, Madyda-Legutko 1997.

KATALOG

Nr kat. 1

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: SINE ♀ BACCHO ♀ FRIGET ♀ VENVS ♀

Wysokość całkowita: 49 mm

Średnica całkowita dna: 26,5 mm. Dno wykonano z monety srebrnej II złote II RP z 1932 r. (Polonia). We wnętrzu kieliszka widoczny jest jej awers (Orzeł polski w koronie, pod jego ogonem data oraz herb Kościesza. W otoku napis: RZECZPOSPOLITA POLSKA – 2 ZŁOTE 2³⁰).

Średnica całkowita wylewu: 34,0–35,0 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,2 mm

Waga: 33,04 g

Wprawiona moneta:

Republika rzymska, denar, Kwintus Cecyliusz Metellus Pius, 81 r. p.n.e.³¹, nieokreślona mennica północnoitalska, 19,0 mm, RRC, nr 374/2

Awers (od zewnątrz): głowa Pietas w prawo, przed nią bocian.

Rewers (od wewnątrz): w wieńcu laurowym dzban i *lituus*, w odcinku napis IMPER.

Ryc. 4. Kieliszek nr kat. 1.

³⁰ Kopiccki I, nr 2909.

³¹ Określił A. Bursche (1998, s. 199, poz. 2).

Nr kat. 2

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: DE ✧ GVSTIBVS ✧ NON ✧ EST ✧
DISPVTANDVM ✧

Wysokość całkowita: 49 mm

Średnica całkowita dna: 26,5 mm

Średnica całkowita wylewu: 34,0–35,0 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,2 mm

Waga: 29,66 g

Wprawiona moneta:

Cesarstwo Rzymskie, denar, Wespazjan, 70 r.³², mennica Rzym, 17,5 mm, RIC II₂, nr 29

Awers (od zewnątrz): głowa w wieńcu laurowym w prawo, wokół legenda: [IMP CAESAR]³³ VESPASIANVS AVG.

Rewers (od wewnątrz): siedząca Pax zwrócona w lewo, wokół legenda: [COS] ITER TR POT. Rewers mało czytelny.

Ryc. 5. Kieliszek nr kat. 2.

³² Monetę tę określił A. Bursche (1998, s. 199, poz. 3) wg RIC II₁, gdzie datowano ją na lata 69–71 (RIC II₁, s. 16, nr 10 (?)). Za konsultację dziękuję dr. hab. A. Dymowskiemu.

³³ W nawiasach kwadratowych tu i niżej zamieszczam rekonstruowane fragmenty legend.

Nr kat. 3

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: LÆTIFICAT Δ COR Δ ACVIT Δ INGENIVM Δ

Wysokość całkowita: 49,8 mm

Średnica całkowita dna: 26,5 mm

Średnica całkowita wylewu: 35,0–36,5 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,5 mm

Waga: 35,02 g

Wprawiona moneta:

Cesarstwo Rzymskie, denar, Hadrian, 119–122 r.³⁴, mennica Rzym, 19,0 mm, RIC II₁, s. 351, nr 95a

Awers (od zewnątrz): głowa w wieńcu laurowym w prawo, wokół legenda: IMP CAESAR TRAIAN HADRIANVS AVG.

Rewers (od wewnątrz): siedząca Pax zwrócona w lewo, na prawej ręce Wiktoria, w lewej gałązka, wokół legenda: PMT RP COS III.

Ryc. 6. Kieliszek nr kat. 3.

³⁴ Określił A. Bursche (1998, s. 199, poz. 4).

Nr kat. 4

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: POST Ψ POCVLVM Ψ CVRVA Ψ RECTA Ψ

Wysokość całkowita: 49,0 mm

Średnica całkowita dna: 26,5 mm

Średnica całkowita wylewu: 35,0–36,5 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,5 mm

Waga: 33,53 g

Wprawiona moneta:

Cesarstwo Rzymskie, denar pośmiertny Faustyny I z emisji Antoninusa Piusa, po 141 r.³⁵, mennica Rzym, 16,2 mm, RIC III, s. 70, nr 353

Awers (od zewnątrz): popiersie kobiece w prawo, wokół słabo czytelna legenda: DIVA [AVG] FAUSTINA.

Rewers (od wewnątrz): berło na tronie, pod nim w prawo paw. W otoku słabo czytelna legenda: AETER[NITAS].

Ryc. 7. Kieliszek nr kat. 4.

³⁵ Określił A. Bursche (1998, s. 199, poz. 5).

Nr kat. 5

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: CLAVVS ∇ CLAVO ∇ EICIENDVS ∇

Wysokość całkowita: 49,6 mm

Średnica całkowita dna: 27,0 mm

Średnica całkowita wylewu: 35,2 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,5 mm

Waga: 35,5 g

Na ścianie ślad po nieudanej próbie wstawienia monety.

Wprawiona moneta:

Śląsk – księstwo świdnicko-jaworsko-fürstenberskie, kwartnik, Bernard II świdnicki, Henryk I jaworski, Bolko II ziębicki, 1307–1314, mennica nieznana, 18,5 mm, Kopicki I, nr 5784a

Awers (od zewnątrz): w tarczy orzeł śląski z przepaską na skrzydłach. W otoku napis: [IVV]CNNVM•BOL[KONV]M.

Rwers (od wewnątrz): hełm z pióropuszem z sześciu piór, w lewo. Pod pióropuszem punkt. W otoku napis: [GALCA DVCV]M SL[CSIC].

Ryc. 8. Kieliszek nr kat. 5, na fotografii po prawej ślad po nieudanej próbie wprawienia monety.

Nr kat. 6

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: AD ** MVLTO ** ANNOS **

Wysokość całkowita: 50,0 mm

Średnica całkowita dna: 26,5 mm

Średnica całkowita wylewu: 35,0 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,7 mm

Waga: 45,43 g

Wprawiona moneta:

Królestwo Polskie, półgrosz, Kazimierz Jagiellończyk, 1479–1492, mennica Kraków, 19,5 mm, Kubiak 1998, s. 127–131 (typ III)

Awers (od wewnątrz): Orzeł polski. W otoku napis: [M]ONE[TA KASIMIRI].

Rewers (od zewnątrz): korona z połączonymi dolnymi i górnymi płatkami lilii. Na jej obręczy, w lewym polu trójlistna koniczyna z szypułką, w prawym krzyż. Nad nią trzy kropki na zarysie trójkąta. W otoku napis: REGIS POLONIE, pomiędzy którym Róża z herbu Poraj podskarbiego koronnego Piotra z Kurozwęk.

Ryc. 9. Kieliszek nr kat. 6.

Nr kat. 7

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: CAVE ! NE ! CADAS !

Wysokość całkowita: 50,0 mm

Średnica całkowita dna: 27,0 mm

Średnica całkowita wylewu: 34,1–35,5 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,5 mm

Waga: 35,91 g

Wprawiona moneta:

Królestwo Polskie, półgrosz, Aleksander Jagiellończyk, 1502–1506, mennica Kraków, 19,0 mm, Kubiak 1998, s. 156–160

Awers (od wewnątrz): Orzeł polski. legenda otokowa przykryta srebrem wykorzystanym do wstawienia monety.

Rewers (od zewnątrz): korona z pięcioma punktami na obręczy. W otoku napis MONETA : REGIS : POLONIC.

Ryc. 10. Kieliszek nr kat. 7.

Nr kat. 8

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: w dwóch wierszach: ✠ I • STARY • ODMŁODNIEIE • |
• IAK • SOBIE • PODLEIE •

Wysokość całkowita: 49,6 mm

Średnica całkowita dna: 26,1 mm

Średnica całkowita wylewu: 34,8 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,4 mm

Waga: 34,04 g

Wprawiona moneta:

Prusy Królewskie – Toruń, grosz, Zygmunt I Stary, 1533, mennica Toruń, 21,1 mm, Kopicki I, nr 3088

Awers (od zewnątrz): ukoronowane popiersie króla w zbroi, w prawo. W otoku napis: SIGIS*I*REX*PO*DO*TOCI*PRVSS*.

Rewers (od wewnątrz): Orzeł z koroną na piersi i wzniesioną nad głowę prawą ręką zbrojną w miecz. W otoku napis: G[R]OSS*COMV*TER*PRVSS*1533.

Ryc. 11. Kieliszek nr kat. 8.

Nr kat. 9

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: w dwóch wierszach: PRIMVM ** BIBERE ** | DEIN-
DE ** PHILOSOPHARI **

Wysokość całkowita: 49,8 mm

Średnica całkowita dna: 26,8 mm

Średnica całkowita wylewu: 34,2–34,9 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,5 mm

Waga: 37,16 g

Wprawiona moneta:

Królestwo Polskie, trojak, Zygmunt III, 1622, mennica Kraków, 20,2 mm, Kopicki I, nr 1227

Awers (od zewnątrz): zwrócona w prawo głowa króla w koronie, z wyraźnie zaznaczonym kołnierzem wokół szyi. W otoku napis: SIG•III•D•G•REX-
•POL•M•D•L•.

Rewers (od wewnątrz): w siedmiu wierszach: III | Orzeł polski – Sнопек Wazów
– Pogoń litewska | 1622 | GROS•ARGE | TRIP•REGN | POLONI | herb Sas.

Ryc. 12. Kieliszek nr kat. 9.

Nr kat. 10

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: GDZIE ✞ ODPVST ✞ TAM ✞ ROZPVST ✞

Wysokość całkowita: 49,2 mm

Średnica całkowita dna: 26,2 mm

Średnica całkowita wylewu: 34,3 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,2 mm

Waga: 25,66 g

Wprawiona moneta:

Królestwo Polskie, szóstak, Zygmunt III, 1623, mennica Kraków, 25,8 mm, Kopiccki I, nr 1258

Awers (od zewnątrz): zwrócona w prawo głowa króla w koronie, z wyraźnie zaznaczonym kołnierzem wokół szyi. W otoku napis: SIGIS•III•D•G: herb Sas³⁶•REX•POL•M•D•L•.

Rewers (od wewnątrz): trójpolowa tarcza z herbami Królestwa Polskiego (Orzeł), Wielkiego Księstwa Litewskiego (Pogoń) oraz Wazów (Snopek), a nad nią oznaczenie nominału rzymską cyfrą VI. W otoku napis: GROS•ARGE•SEX•REG•POL•1623.

Ryc. 13. Kieliszek nr kat. 10.

³⁶ Należący do Mikołaja Daniłowicza, podskarbiego wielkiego koronnego w latach 1616–1624 – Kamiński, Kurpiewski 1990, s. 347.

Nr kat. 11

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: NVNC ♀ EST ♀ BIBENDVM ♀

Wysokość całkowita: 49,6 mm

Średnica całkowita dna: 26,7 mm

Średnica całkowita wylewu: 34,5–35,0 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,5 mm

Waga: 38,24 g

Wprawiona moneta:

Królestwo Polskie, szóstak, Zygmunt III, 1624, mennica Kraków, 25,1 mm, Kopiccki I, nr 1259–1260

Awers (od zewnątrz): zwrócona w prawo głowa króla w koronie, z wyraźnie zaznaczonym kołnierzem wokół szyi. W otoku napis: SIGIS•III•D•G: herb Sas•REX•POL•M•D•L•.

Rewers (od wewnątrz): trójpolowa tarcza z herbami Królestwa Polskiego (Orzeł), Wielkiego Księstwa Litewskiego (Pogoń) oraz Wazów (Snopek), a nad nią oznaczenie nominału rzymską cyfrą VI. W otoku napis: GROS•ARGE•SEX•REG•POL•1624.

Ryc. 14. Kieliszek nr kat. 11.

Nr kat. 12

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: AVT – BIBE – AVT – ABI

Wysokość całkowita: 49,2 mm

Średnica całkowita dna: 26,8 mm

Średnica całkowita wylewu: 35,2 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,7 mm

Waga: 38,94 g

Wprawiona moneta:

Królestwo Polskie, szóstak, Zygmunt III, data niewidoczna (zapewne 1623–1627³⁷), mennica Kraków, 26,6 mm, Kopicki I, nr 1253–1266

Awers (od zewnątrz): zwrócona w prawo głowa króla w koronie, z wyraźnie zaznaczonym kołnierzem wokół szyi. W otoku napis: SIGIS:III:D:G: herb zatarty • REX•POL•M•D:L•

Rewers (od wewnątrz): trójpolowa tarcza z herbami Królestwa Polskiego (Orzeł), Wielkiego Księstwa Litewskiego (Pogoń) oraz Wazów (Snopek), a nad nią oznaczenie nominału rzymską cyfrą VI. Napis otokowy przykryty srebrem użytym do wprawienia monety.

Ryc. 15. Kieliszek nr kat. 12.

³⁷ Przypuszczenie to wynika ze skróconej formy zapisu imienia królewskiego – SIGIS, podczas gdy na szóstakach z przełomu XVI i XVII w. najczęstsze są lekcje SIGISMVND i SIGI (Kamieński, Kurpiewski 1990, s. 258–265). Choć w 1624 r. doszło do zmiany na urządzie podskarbiego wielkiego koronnego, to nie ma możliwości doprecyzowania daty emisji tej monety na podstawie herbu, ponieważ jest on zatarty.

Nr kat. 13

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: w dwóch wierszach: VOLENTI † NON † FIT † INI-
VRIA †

Wysokość całkowita: 49,2 mm

Średnica całkowita dna: 26,2 mm

Średnica całkowita wylewu: 34,5 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,4 mm

Waga: 31,54 g

Wprawiona moneta:

Prusy Królewskie – Gdańsk, ort, Zygmunt III, 1625, mennica Gdańsk, 29,3 mm,
Kopicki I, nr 7506

Awers (od wewnątrz): zwrócona w prawo głowa króla w koronie, z wyraźnie
zaznaczonym kołnierzem wokół szyi. Po jej obu stronach dwie początkowe cyfry
daty: 1 – 6. W otoku napis: SIGIS•III:D:G:REX•POL:M:D:L•R:PR•.

Rewers (od zewnątrz): herb Gdańska, a nad nim końcowa część daty emisji – 25.
W otoku napis: MONETA:CIVIT:GEDANENSIS.

Ryc. 16. Kieliszek nr kat. 13.

Nr kat. 14

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: INITIVM × CALAMITATIS × REGNI

Wysokość całkowita: 49,0 mm

Średnica całkowita dna: 26,5 mm

Średnica całkowita wylewu: 35,0 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,3 mm

Waga: 32,95 g

Wprawiona moneta:

Rzeczpospolita Obojga Narodów, złotówka, Jan Kazimierz, 1664, mennica Bydgoszcz, 31,0 mm, Kopicki I, nr 1787

Awers (od zewnątrz): w środku cyfra władcy pod koroną. W otoku napis w dwóch wierszach: DAT•PRETIVM•SERVATA•SALVS | POTIORQ3•METALLO•EST.

Rewers (od wewnątrz): czteropolowa tarcza z herbami: Królestwa Polskiego (Orzeł), Wielkiego Księstwa Litewskiego (Pogoń) oraz Wazów (Snopek). W najniższym polu w dwóch wierszach zapis nominału: XXX GRO | POL•. Po bokach tarczy monogram A – T dzierżawcy mennic Andrzeja Tymfa. W otoku napis MONET:NOV:ARG•REG•POL•1664:.

Ryc. 17. Kieliszek nr kat. 14.

Nr kat. 15

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: w dwóch wierszach: + CZEGO + PRAWO + ZAKA-
ZUIE + TO | + NAYBARZIEI + SMAKUIE +

Wysokość całkowita: 50,0 mm

Średnica całkowita dna: 26,2 mm

Średnica całkowita wylewu: 34,5–35,0 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,6 mm

Waga: 37,32 g

Wprawiona moneta:

Królestwo Polskie, ort, Jan Kazimierz, 1668, mennica Bydgoszcz lub Kraków,
30,7 mm, Kopicki I, nr 1774–1776

Awers (od wewnątrz): popiersie króla w koronie i zbroi w prawo. Pod nim monogram TLB – dzierżawcy mennic Tytusa Liwiusza Boratyniego. W otoku fragmentarycznie czytelny napis: [IOAN•CASIMIR•D•G herb nieczytelny³⁸] REX[•POL&SVE•].

Rewers (od zewnątrz): pięciopółowa tarcza z herbami: Królestwa Polskiego (Orzeł), Wielkiego Księstwa Litewskiego (Pogoń) oraz Wazów (Snopek). Po bokach tarczy cyfrowy zapis nominału: 1–8. W otoku napis: M[ONET•N] OU•ARGE•REG•POL•1668.

Ryc. 18. Kieliszek nr kat. 15.

³⁸ W roku 1668 doszło do zmiany na urządzenie podskarbiego wielkiego koronnego sygnującego monety swym herbem. Jana Kazimierza Krasieńskiego herbu Ślepowron sprawującego ten urząd w latach 1659–1668 zastąpił Jan Andrzej Morsztyn herbu Leliwa (Kamiński, Kurpiewski 1982, s. 279).

Nr kat. 16

Kieliszek:

Sentencja pod wylewem: w dwóch wierszach: DOBRE BYŁO ALE
MAŁO IESZCZE | SIĘ BY WIĘCEY ZDAŁO

Wysokość całkowita: 49,8 mm

Średnica całkowita dna: 26,7 mm

Średnica całkowita wylewu: 35,0 mm

Grubość ścianki przy wylewie: 0,3 mm

Waga: 30,38 g

Wprawiona moneta:

Królestwo Polskie, złotówka, Stanisław August, 1767, mennica Warszawa, 26,0 mm, Kopicki I, nr 2353

Awers (od zewnątrz): głowa króla w prawo. W otoku napis: STANISLAUS AUG.D.G.REX POL.M.D.L.

Rewers (od wewnątrz): w wieńcu laurowym pięciopółowa tarcza z herbami: Królestwa Polskiego (Orzeł), Wielkiego Księstwa Litewskiego (Pogoń) oraz Poniątkowskich (Ciołek). Pod nią monogram FS³⁹ i zapis nominału: 4•GR•. W otoku napis: LXXX•EX•MARCA PURA•COL:1767.

Ryc. 19. Kieliszek nr kat. 16.

³⁹ Należący do Fryderyka Wilhelma Sylma, mincerza warszawskiego w latach 1765–1767 (Kamiński, Kopicki 1976, s. 249)

BIBLIOGRAFIA

Berliner Astronomisches Jahrbuch

1850 *Berliner Astronomisches Jahrbuch für 1853*, wydał J. F. Encke, Berlin.

Bodzek J., Madyda-Legutko R.

1997 *Einige Bemerkungen über den Schatzfund von Laskowa, woiw. Nowy Sącz*, „Notae Numismaticae – Zapiski Numizmatyczne”, t. II, s. 108–118.

Brat Albert

1987 *The Alchemist's Handbook (Manual for Practical Laboratory Alchemy)*, Boston.

Brzozowski S.M.

1986 *Przypkowski Tadeusz Konrad*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXIX, <https://www.ipnb.nina.gov.pl/a/biografia/tadeusz-konrad-przypkowski>, dostęp 12.10.2020.

Bursche A.

1998 *Niepublikowane monety rzymskie z Jędrzejowa*, [w:] *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I*, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska, suplement, t. 1, red. J. Kolendo, przy współpracy J. Andrzejewskiego, A. Bursche, W. Nowakowskiego, Warszawa, s. 199–200.

Frąckowska A.

2013 *Srebrne kufle gdańskie XVII i XVIII wieku. Typologia, stylistyka, ikonografia*, Warszawa.

Friedensburg F.

1931 *Die Schlesischen Münzen des Mittelalters im auftrage des Schlesischen altertumsvereins*, Breslau.

Idzikowska B.

2014 *Pamiątkowy kufel Doroty Talleyrand-Perigord i kolekcja numizmatyczna żagańskich Bironów*, „Wiadomości Numizmatyczne”, R. LVIII, z. 1–2, s. 143–210.

Kalinowski P.

2010 *Monety książąt świdnicko-jaworsko-fürstenberskich. Katalog. Lata 1281–1368*, Kalety.

Kamiński Cz., Kopicki E.

1976 *Katalog monet polskich 1767–1864*, Warszawa.

Kamiński Cz., Kurpiewski J.

1982 *Katalog monet polskich 1649–1696 (Jan Kazimierz – Michał Korybut Wiśniowiecki – Jan III Sobieski)*, Warszawa.

1990 *Katalog monet polskich 1587–1632 (Zygmunt III Waza)*, Warszawa.

Kopicki I

1995 E. Kopicki, *Ilustrowany skorowidz pieniędzy polskich i z Polską związanych*, cz. 1, *Pozycje 1–7058*, Warszawa.

Kubiak S.

1998 *Monety koronne z drugiej połowy XV w. (1447–1506)*, „Wiadomości Numizmatyczne”, R. XLII, z. 3–4, s. 117–181.

Mańkowski T.

1949 *Pracownie konserwatorskie Państwowych Zbiorów Sztuki na Wawelu*, „Ochrona Zabytków”, R. 2, nr 3, s. 160–167.

Markiewicz H., Romanowski A.,

2007 *Skrzydlate słowa. Wielki słownik cytatów polskich i obcych*, Kraków.

Mrongowiusz Krzysztof

1854 *Dokładny Niemiecko-Polski Słownik. Ausführliches Deutsch-Polnisches Wörterbuch*, Königsberg.

O naturze bogów

1874 *Marka Tulliusza Cycerona O naturze bogów*, ks. 2, [w:] *Pisma filozoficzne Marka Tulliusza Cycerona*, cz. I, *Badania akademiczne, O najwyższym stopniu dobrego i złego, Rozmowy tuskulańskie, O naturze Bogów*, przeł. E. Rykaczewski, Poznań, s. 487–630.

RIC II₁

1926 H. Mattingly, E.A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, vol. II, *Vespasian to Hadrian*, London.

RIC II₂

2007 I.A. Carradice, T.V. Buttrey, *The Roman Imperial Coinage*, vol. II, cz. 1, *From AD 69–96. Vespasian to Domitian*, wyd. II, London.

RIC III

1930 H. Mattingly, E.A. Sydenham, *The Roman Imperial Coinage*, vol. III, *Antonius Pius to Commodus*, London.

Roszek J., Bratkowski S.

1966 *Ostatki staropolskie*, Warszawa.

Rozmowy tuskulańskie

1874 *Marka Tulliusza Cycerona Rozmowy tuskulańskie*, ks. 4, *O innych duszy wzruszeniach*, [w:] *Pisma filozoficzne Marka Tulliusza Cycerona*, cz. I, *Badania akademiczne, O najwyższym stopniu dobrego i złego, Rozmowy tuskulańskie, O naturze Bogów*, przeł. E. Rykaczewski, Poznań, s. 405–437.

RRC

1974 Michael Crawford, *Roman Republican Coinage*, Cambridge.

Sobczak-Jaskulska R.

1997 *Kufel Jordanów dekorowany rzymskimi denarami z wykopaliska i medalami*, [w:] *Pod jedną koroną. Kultura i sztuka w czasach unii polsko-saskiej*. red. M. Męciewska, B. Grątkowska-Ratyńska, Warszawa, s. 435.

Szuda K.

1963 *Skarb denarów rzymskich z Korzkwi*, „Wiadomości Numizmatyczne”, R. VII, z. 2, s. 60–76 + tablice III–V.

Śnieżko G.

2014 *Srebrne monety zdobiące kufel*, [w:] *W czasach gdy Stargard był stolicą... O kufcu monetowym małżonków von Löckstadt w zbiorach Muzeum Archeologiczno-Historycznego w Stargardzie*, red. M. Majewski, Stargard Szczeciński, s. 55–82.

Wielowiejski P.

1998 *Monety rzymskie w kolekcji Przyrkowskich z Jędrzejowa*, [w:] *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski I*, Korpus znalezisk rzymskich z europejskiego Barbaricum – Polska, suplement, t. 1, red. J. Kolendo, przy współpracy J. Andrzejowskiego, A. Bursche, W. Nowakowskiego, Warszawa, s. 193–198.

Wójcicki K.W.

1836 *Starożytne przypowieści z XV, XVI i XVII wieku*, Warszawa.

SILVER CALYXES DECORATED WITH COINS FROM THE COLLECTION OF THE PRZYPKOWSKI FAMILY OF JĘDRZEJÓW

(Summary)

The collection of the Przyrkowski family from Jędrzejów contains 16 silver calyxes decorated with coins, which are currently attested in the relevant numismatic literature as the chronologically youngest instance of reusing historical coins for the purpose of vessel decoration.

The body of each calyx is formed from one piece of silver plate and the base is made from a single coin (in one case, the denomination and the year can be seen: 2 złoty, 1932). Calyxes are decorated with 16 coins, in total, fixed in the walls. Among these coins, there are four Roman (one Republican and three Imperial) and three medieval coins (Silesian *kwartnik*, two half-groschen of Casimir IV Jagiellon and Alexander Jagiellon). However, most of the pieces are early modern and modern coins: a groschen of Sigismund I the Old, one three-groschen (*trojak*), three six-groschen (*szóstak*) coins, and one ort (18 groschen) of Sigismund III Vasa, one złoty (30 groschen) and one ort of John II Casimir Vasa, and one złoty coin of Stanisław August Poniatowski.

Each glass has a maxim under its rim. 12 vessels are decorated with Latin inscriptions, while four with Polish sentences. The individual words are divided by various signs, some of which are alchemic and astrological symbols presumably related to the inscriptions.

Adres autora / The author's address:

dr Grzegorz Śnieżko

Instytut Archeologii i Etnologii PAN

Al. Solidarności 105

00–140 Warszawa

grz.sniezko@gmail.com

ORCID: 0000-0003-0107-4151